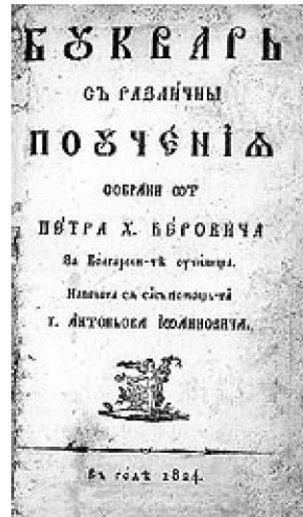

Новобългарско просветно движение- книжовна и просветна дейност

1. Петър Берон- възгледи и дейност свързана с просветата в българските земи. Знаменитият рибен буквар.

В условията на културното наследство от дейността на образовани българи каквито са Паисий Хилендарски, Софроний Врачански, Неофит Бозвели и други, както и от политическа ситуация в България било естествено да настъпи качествено нов етап в образованието. То отразява в голяма степен идеите на Паисий и Неофит и се проявява в много насоки, а не само в училищното дело. Характерна негова особеност е, че обхваща широк кръг социални слоеве и довежда националната култура до ниво до което са достигнали- други по-развити от десетилетия народи. Този факт по своеобразен начин рефлектира в съзнанието на болшинството от населението и то като че ли много бързо разбира, че е дошло времето на освобождението. Хората осъзнават, че е необходима революция- светско образование на говорим български език- не само на това поприще, а в цялостния живот. Идеята намира и подходящи условия у нас поради подема на търговията и занаятите. Постепенно разбирането за преминаване от килийното образование към светско става присъщо за голям брой хора. Понятно за тях е и това, че новите подходи и методи на обучение са едно добро предизвикателство, което може да се отрази върху образованието и цялостната култура на българския народ. Така през втората половина на XIX век България ражда идейния и практически предвестник на новото образование- Петър Берон.

Наследник на заможни хора от Котел, които освен това са били и много будни, Берон е възпитан в родолюбие и всеотдайност за благото на народа си. В ранното си детство Берон живее при много добри условия, където се полагат изключително много грижи за възпитанието и образованието му. Когато е на около десет- единадесет години обаче, турци нахлуват в родния му дом и го ограбват. Оскъдицата го насочва към занаятчийството и той се занимава с абаджийство в родния си град, а след това и във Варна. По- късно продължава образованието си в престижната Бейска школа в Румъния. Следва учителстване в Брашов, в къщата на заможен българин. Благодарение на качествата, които проявил, Берон бил харесан и в качеството си на настойник, учител и придружител на детето, което обучава, са му осигурени средства да продължи образованието си. Високата оценка за дейността и качествата са дадени от сливналията Антон Павлович, който добре разбирал какво е за детето ти да се грижи човек, получил средно класическо образование и владеещ в голяма степен няколко езика- български, гръцки, румънски, френски, немски. Така Берон станал студент в Хайделбергския университет или по- точно в престижния му философски факултет. Не спира до тук устрема на Берон за знания. На следващата година продължава да учи медицина в Мюнхен. Не след дълго ученолюбивият българин Берон е удостоен с научна степен доктор по медицина, хирургия и акушерско изкуство“. Това признание е в резултат на перфектния труд, написан от Берон- Встъпителна дисертация върху нов тазомер и ембриометър, представена с всичкото уважение, което му се дължи на прославения Мюнхенски медицински факултет за получаване на високото отличие по медицина, хирургия и акушерство от Петър хаджи Берон, тракиец, Мюнхен, 1831 г., печатница Жорж Жаке“.

Академичните знания и приятелската среда, най- вече от руски студенти, оформят окончателните му, напредничави възгледи по ред обществени и просветни въпроси.

В съответствие с начина си на живот П. Берон се оформя като разностранна личност. Като такъв се проявява той и след завръщането си в Крайова. Макар, че е назначен за лекар, не престава да се образова. Освен в сферата на образованието, Берон дава редица указания и в сферата на медицината, подарява и книги. Грижи се в голяма част от страната да бъдат разкривани девически училища. Берон работи и в областта на търговията.

Известно време практикува и като окръжен лекар. Тази му дейност, както и търговската, не допадат толкова на Берон, че да им се отдаде изцяло. Затова, той се отказва от тях и се отдава на научна дейност.

След посещението на големи европейски столици Берон окончателно оформя философско-образователните си възгледи и систематично ги отразява в множество свои трудове. Първото му цялостно изложение на педагогически възгледи е в книгата *Славянска философия*“. Произведение- всезнание за науките, построено на натурфилософски основи без да е чужда на автора материалистичната позиция. От такава гледна точка се разглежда проблема за познанието и за човека. По- цялостното представяне на тези и други идеи, свързани с образованието и възпитанието, авторът представя в произведението си *Панепистемия*“. Преводът на това странно име означава всезнание, всенаука. Като се има предвид, че то излиза около 1860 година, без да коментираме дали е абсолютно научно, е справедливо да отбележим, че тук има идеи, които далеч надхвърлят времето си. Една от тях е идеята за връзката между умствения труд и физическото укрепване. Трите части / педевтика, дидактика, гимнастика/ на гореспоменатото произведение го определят като основна част на педагогиката или по- точно на тази част от нея, която се занимава с проблемите на възпитанието. Особено интересни са идеите на Берон относно частите на панепистемията, тъй като макар и звучащи твърде различно като терминология, те обслужват съвместно изграждането на детската личност. Гимнастиката е определяща според Берон по отношение на умственото възпитание, така че делът ѝ в училище трябва да нарасне. Това се налага и по друга причина- ученето е твърде изморително, изисква от децата много усилия и така не им остава много време да играят, за да укрепват организма си. Той показва целесъобразността на обузданите страсти за постигане на духовните идеали и значимостта на обучението за човешкото съвършенство. Особено ценни са идеите на Берон за връзката на обучението с практиката, за необходимостта от материални средства при получаване на добро образование, за нагледността в обучението като подчертава, че то не бива да подменя възприемането на реалните предмети.

Най- голяма известност от произведенията на Берон добива *Рибният буквар*“ от 1824 година, написан след подробно проучване на подобни учебни книги, каквито са сръбският буквар и този, на Дърварис. Своеобразен синтез от разнообразни научни области, букварът е отговор на назрелите обществени нужди от търговия, занаяти, промишленост, за които се налага светско образование. В него са налице типични идеи, чрез които могат да се постигнат задачите на национално- освободителното движение, просветни тенденции и идеи, типични за епохата и специфични за България.

Решението на Берон възниква по времето на обиколките му, при които се запознава с образованието в Европа. Съпоставяйки го с българското, той желае да е в услуга както на децата, така също и на учителите. Още в предисловието на буквара са налице нови идеи, свързани с организацията на учебния процес и цялостното му хуманизиране. Те имат програмен характер. Съществена част в него е разбирането на Берон за личността на учителя / добър, сърдечен, загрижен / и светостта“ на учебното дело. Съдържат се и конкретни организационни препоръки за обучението, както и методически насоки за учителите. В частта *Имяна*“ има указание за образуване на думи, чрез комбиниране на букви и срички, за да се изрази съответна логическа завършеност, т.е. изречение, като всяка от буквите е изписана по установен черковнославянски образец. Следват указания за числото на съществителните, за прилагателните имена, за членуването на думите, за предлозите, наречията и т.н. Указан е и редът по който децата да се запознават с предметите. Интересен е фактът, че запознаването с глаголите започва с глагола *любя*“. Естествено е идейното съображение на автора, като се има предвид цялостната му житейска философия. От дидактическа гледна точка представлява интерес фактът, че в буквара се преплитат индуктивно- дедуктивни подходи, както и обратно.

Вторият дял на буквара е посветен главно на известните вече на децата молитви. Същите обаче са написани на черковно- славянски. Сентенции, в които се дава превес на дидактическата насоченост са представени в следващия раздел. Те са разнообразни по съдържание, защото включват много области от човешкото знание, но в повечето от тях е залегнала нравствената сила на труда. В четвърта глава също има съвети. Те са плод на събирателска дейност, но прецизността в подбора им, който е тематичен, е определен принос за Берон и оттам- за българския читател, тъй като намираме темата за справедливостта, приятелството и други добродетели.

„Темсили“ /басни/ съдържа следващият- пети раздел на буквара. Различни са древногръцките им автори, но повечето произведения са от Езоп. Берон не просто преписва басните, а ги адаптира към малкия читател, за да може остроумието и поучителността в тях да бъдат разбрани. В шестия, седмия и осмия раздел намираме съответно четива с разнообразно съдържание- басни и разкази; знания по аритметика. Те отново са подбрани от различни автори, но идеята за добро, справедливост, и усърдие в ученето и труда, ги обединява. Седмият раздел впечатлява с “Физическите сказания“. Това са знания за живата природа, за неживата природа и за различни производства. Най- впечатляващо е изтъкнатото мнение за същността на човека като синтез от сила, величие и красота. Представен е и като господар над животинските видове със своя ум. По същество подобно разбиране е бунт срещу установеното религиозно схващане, според което той е презряна твар“. Аналогът по този въпрос в мненията на Петър Берон и основоположника на педагогическата наука, великия славянски педагог - Ян Амос Коменски, е безспорен. За да подчертае значимостта на аритметиката Берон не я включва към никой от другите дялове- посвещава ѝ отделна, цяла глава. Застъпен е индуктивният метод, но не чрез четене на правила. Тяхното разбиране, заучаване и прилагане при решаване на задачи става чрез примери, с помощта на които децата придобиват знания самостоятелно, развивайки мисленето си. В самото представяне на примерите е заложен емпиричният метод. Чрез наблюдаване и обследване децата трябва да открият аритметичните закономерности. Визуалното представяне на числата /от 1 до 9000/ е възрастово съобразено с психологическите особености на децата. Частта изобилства от примери за образуване на числата, за състава на двуцифрените числа, за същността на трицифрените и многоцифрените, както и действията с тях. Тук, за разлика от килийното училище, не се говори за лесни и трудни аритметични действия, за такива, които се изучават по желание или задължително, а се представят четирите основни аритметични действия. Индуктивният принцип на обучение е спазен и тук.

Рибният буквар с право се определя от съвременните български педагози / проф. Жечо Атанасов / като ново явление“ във възрожденската педагогическа литература. Най- значимите идеи, срещани тук, свързваме с: четенето, писането и смятането, като области, върху които трябва да се акцентира; обучение на български език; използване на взаимоучителната метода; подготовката на учители, можещи да работят по новата метода; спецификата на обучението в четивни умения; за нравствения облик на учителя; за наказанията, които могат да се налагат на децата и начините, по които това може да става; за значението на детските игри. Конкретните насоки, свързани с огромяването, опират до ползване на звуковия метод- да не се букува, да не се изговарят буквите както до сега, а с притихване към съгласните / вместо *бе- бь*, вместо *ве- въ* и т.н. /. Берон поставя и принципите за нагледност и достъпност като препоръчва индуктивния път на познанието. Обявява се остро против телесните наказания.

Той извършва апостолска работа, като привлича много българи, за да се разраства образованието сред българите. Внесена е свършено нова образователна идея, а именно за девическото образование. Появява се и идея за централизирано управление на обучението в страната- идея, изключително необходима за това време. За да я превърне в реалност, Петър Берон пътува с лични средства в цялата страна и я разпространява. Берон е изключително всеотдаен и загрижен за родното образование. Това доказва и фактът, че още докато е жив завещава жилището си и всичко, което има за нуждите на образованието. За времето на Възраждането, Берон е първият български педагог с ясни теоретични възгледи за образованието. Те оказват демократизираща роля за цялостното образование и поставят началото на традиции, които успешно битуват до днес в родното училище. Неповторимият принос от творчеството и дейността на Берон са във връзка с изключително активната му практическа и свършено компетентната му теоретическа изява. Оставеното от него литературно наследство е в различни области /педагогика, физика, химия, философия, медицина, астрономия/, на много езици /български, френски, латински, гръцки, немски /се откроява с новаторски идеи. Някои от произведенията на Берон са: Система на атмосферологията“, Система на геологията и произхода на кометите“, Славянска философия“,

Краснописание“ и др.

Берон умира през 1871 година в края на март. Малко са хората, за които може да се кажат величави думи свързани с дейността им за благо на народа. Вероятно не сме успели да отдадем нужната почит към този бележит българин, но ако поне изпълним идеите свързани с поне едно от най-ценните човешки качества, на които той държи- добродетелта, навярно това е достатъчно. Рибния буквар“ е повод за национална гордост и повод за много размисли по повод на съвременното образование.

2. Поява на Габровското училище- дейността на Васил Априлов.

През 1835 година в Габрово се открива първото новобългарско училище, където се осъществяват идеите на Петър Берон, заложи в Рибния Буквар. Това става на 2 януари. Създадено е от Васил Априлов.

учителски. състав на Априловската гимназия

Книгите са географски бележки и учебен атлас, а сградата е на гимназията от 1891 г.

Ние сме имали достойни българи в сферата на образованието и си струва да знаем за тях. Прочетете и разказвайте на своите ученици!